

Verlag CoP Eetbare natuurlandschappen 18 mei 2015

- Hoe betrek je allochtonen en benut je de multiculturele kennis van voedselverbouw?
- Hoe borg je het sociale aspect voor de lange termijn?

1.2. Lessons learned

Verzoek vanuit burgers leidt tot betere borging

Via 2 routes komt een verzoek voor ondersteuning en advies bij een professionele organisatie, zoals Landschapsbeheer Flevoland, terecht. Bij de eerste route kloppen bewoners of burgers zelf aan voor ondersteuning. Bij de tweede komt het verzoek vanuit een overheidsorganisatie. Uit ervaring blijkt dat als een verzoek vanuit burgers zelf komt dit tot een succesvoller traject leidt dat ook op de langere termijn beter beklift, dan dat het verzoek vanuit een overheidsorganisatie komt.

Trend laatste jaren: bottomup ondersteuning

De trend de laatste jaren is een toenemende wens voor bottom-up ondersteuning. Vroeger was dit vooral top-down. Dit krijgt zijn beslag door de eerste informatie-avond goed te luisteren naar de wensen. Daarnaast krijgen bewonerswensen een nadrukkelijke plek in het later op te stellen beheerplan. De standaardbegeleiding bij een startende zelfbeheergroep bestaat uit de volgende stappen: informatie-avond voor bewoners als startbijeenkomst, ondersteuningstraject van een jaar om kennis en vaardigheden over te dragen (zoals maaien, hanteren zeis, poelbeheer e.d.), ondersteuning bij maandelijkse natuurbeheeractiviteit, opstellen van beheerplan samen met vrijwilligers en overheid.

Rol van een beheerplan

Een beheerplan biedt een goed instrument te zijn om de beheerswerkzaamheden tussen vrijwilligers en overheid vast te leggen, en zodoende het zelfbeheer te borgen.

Informeer bewoners en gebruikers van het groen

Naast het belang van een goed beheerplan, kan een zelfbeheergroep informatieborden plaatsen over het zelfbeheer in de wijk of park en daarop aangeven welke soorten speciale bescherming behoeven. Dit kan helpen om andere gebruikers, bewoners of onderhoudsbedrijven te attenderen op het zelfbeheer in de wijk of het park of bos.

Investeer in sociale activiteiten

De belangrijkste motivatie voor een zelfbeheergroep om bijeen te komen is het sociale samenzijn. Daar dient voldoende aandacht en tijd voor te zijn. Ook dient het beheerswerk niet te zwaar te zijn; vooral licht onderhoudswerk spreekt aan.

Verlag CoP Eetbare natuurlandschappen 18 mei 2015

Plukdruk

BBB heeft geconstateerd dat het plukken van besjes meevalt. In het BBB staan besdragende struiken langs fiets- en wandelpaden. Brandnetels zorgen voor een natuurlijke barrière. BBB heeft besloten om dat weg te halen, zodat meer mensen gaan plukken.

1.3. Succes- en faalfactoren

Beter samenspel tussen overheid en zelfbeheergroep nodig

Ondanks het vastleggen van afspraken in een beheerplan blijkt in de praktijk de overheid toch vaak de spelbreker te zijn. De overheid heeft nog veel te leren bij het samenwerken met een zelfbeheergroep. Het lijkt een kwestie van 'lange adem' voor een zelfbeheergroep, blijven volhouden en blijven geloven in een goede samenwerking. Belangrijk is dat de overheid een goede aansturing geeft aan aannemers voor het grotere onderhoudsbeheer.

Investeer in goed netwerk en goede netwerkers

Mocht het toch mis gaan dan is belangrijk dat een zelfbeheergroep snel in contact kan treden met een 'bekwame' ambtenaar. Landschapsbeheer Flevoland heeft hierop zicht en biedt regelmatig hulp als het toch mis gaat. Regelmatig blijken afspraken over zelfbeheer geschonden te worden, wat de motivatie van de vrijwilligers laat dalen. Recent voorbeeld is de snoei van wilde orchideeën in de Hoekwierde in Almere, terwijl het beheer daar al jaren geleden is overgedragen aan de beheersgroep St. Experiment Zelfbeheer Hoekwierde en ook geborgd in een afspraken-overeenkomst.

Succesfactoren voor een zelfbeheergroep

Succesfactoren voor een goed draaiende beheergroep zijn: betrokken bewoners die in de buurt wonen en een maximale tijdsbesteding van een dagdeel per maand (bij voorkeur in een weekeinde). De ervaring van Beheersgroep Beatrixpark leert dat de kritische ondergrens in aantal vrijwilligers 5 personen is. Het maximum ligt rond 25 personen, zodat het beheersbaar blijft in de organisatie en met gereedschap. De kerngroep van de zelfbeheergroep dient te beschikken over de volgende competenties: ecologische achtergrond en kennis van beheer, affiniteit voor PR en vrijwilligers, kennis van ARBO-wetgeving en EHBO, gereedschapskennis. Bij de BBB heeft dat geleid tot een kerngroep met 5 personen die deze competenties beheersen.

Vernieling en vervuiling

Zelfbeheergroepen krijgen te maken met vernieling, veelal door hangjongeren. Ook vervuiling door zwerfafval komt voor. Bij een aantal locaties heeft dat ertoe geleid dat de zelfbeheergroep is gestopt op die plek: Lelystad (in bos in nabijheid moestuincomplex) en Almere (Polderpark).

Verslag CoP Eetbare natuurlandschappen 18 mei 2015

Multi-culture inbreng

De huidige zelfbeheergroepen in Flevoland kennen weinig multi-culturele inbreng. Hier ligt volgens de deelnemers aan de CoP een enorme kans bij het creëren van meer eetbare natuurplekken en voedselbossen. Eetbare natuur en voedselbossen kunnen worden verrijkt door instroom van voedselkennis van eetbare planten, struiken en bomen vanuit andere culturen. Die kennis kan tevens leiden tot een 'rijker' aanplant- en beheerplan.

1.4. Aanbevelingen

Tijdens deze werksessie zijn de volgende (deel-)oplossingen aangedragen.

Kies een goede plek in het zicht

Een goede beheerlocatie voldoet aan voldoende zicht, waardoor sociale controle mogelijk is. Een verstopte locatie in het bos is dat niet. Oplossingen tegen vernielzucht kunnen gevonden worden in het creëren van ontoegankelijke plekken (via brandnetels) en verminderen van het aantal zitplekken (bankjes).

Betrek andere instanties bij het beheerplan

Een aanbeveling is om bij het beheerplan toezichthoudende instanties te betrekken, zoals sociaal/welzijnswerk, scholen, jongerenwerkers, lokale toezichthouders.

Investeer zelf in vergroten multi-culturele inbreng

Onbekend maakt onbemind. Het vergt een uitnodigende houding naar lokale netwerken waar deze Multi-culturele kennis aanwezig is. Dit betekent een actieve benadering van allochtonen netwerken, door daar zelf in te investeren in tijd (ernaar toe gaan). Een kans is ook om de ASC-centra te betrekken.

Betrek jongeren

Via scholen kun je excursies organiseren in het gebied en kun je ook stageplekken aanbieden. Op die manier ontstaan verbindingen en kansen op nieuwe vrijwilligers, nieuwe kennis en nieuwe activiteiten.

Zorg voor een financiële ondersteuning vanuit de gemeente

Een financiële ondersteuning is gewenst. BBB Almere ontvangt jaarlijks 500,- euro vanuit de gemeente waarvoor ze het gereedschap kunnen onderhouden, plantmateriaal kunnen aanschaffen (voorzover niet vanuit de gemeente gekregen), versnaperingen, jaarlijks kadootje voor de vrijwilligers. Verder is het gewenst dat het gereedschap kan worden opgeslagen in een container.

Verslag CoP Eetbare natuurlandschappen 18 mei 2015

Monitor uitstroom van vrijwilligers

Zelfbeheergroepen hebben een vaste groep vrijwilligers, die weinig nieuwe instroom van nieuwe vrijwilligers. Een aanbeveling is om exit-interviews te houden als vrijwilligers stoppen. Zo krijg je zicht op verbeterpunten en mogelijkheden om nieuwe vrijwilligers te vinden en te houden.

Vroegtijdig beheerplan opstellen

Stel het beheerplan eerder op, namelijk in de eerste fase. In samenspraak met de vrijwilligers wordt de gewenste oogst bepaald. Dan wordt ook inzichtelijk welk soort beheer nodig en wenselijk is. Een goed moment is om in de eerste informatie-avond (of startbijeenkomst) daar al met elkaar over te spreken. Betrek wijkgerichte instanties belast met sociaal/welzijnswerk of jongeren en scholen voor het verminderen van mogelijk vernieling en vervuiling. Een goed moment hiervoor is bij het opstellen van het beheerplan.

Aanbevelingen voor bestaand aanbod van zelfbeheergroepen

- Verrijk het ondersteuningstraject van startende zelfbeheergroepen met kennis over eetbare natuur, en aantrekkelijke maandelijkse activiteiten met een groot sociaal element.
- Verrijk de beheergroep met vrijwilligers met een Multi-culturele inbreng. Dit vergt een actieve benadering van allochtonen netwerken.
- Naast kennis van EHBO en Arbo is kennis van de voedsel- en warenwet gewenst.
- Breidt de gereedschapskist uit met oogstmateriaal (ladder, mandjes), en verminder het aantal snoeischaars.

Verslag Tafel 2:

Betrokkenheid van onderwijs en jongeren bij eetbare natuurlandschappen: onbekend maakt onbemind?

Praktijkcase: Anna Bilker (IVN Flevoland), Marleen Warnaar (Groenhorst College Almere), Maarten Schoone (educatiecentrum Rivierduingebied), Coby Dekker (BoerenNatuur)

Begeleider: Nicolette van de Kamp (CAH Vilentum, Dronten)

2.1 Wat was de centrale vraag en welke praktijkcases stonden centraal.

In deze werksessie is geleerd van de inzichten die diverse organisaties hebben met het ontwikkelen en aanbieden van een educatief aanbod op het vlak van lokaal geproduceerd

Verlag CoP Eetbare natuurlandschappen 18 mei 2015

voedsel en eetbare natuur. Praktijkcases werden ingebracht door: Anna Bilker (IVN Flevoland), Marleen Warnaar (Groenhorstcollege Almere) en Maarten Schoone (Natuur en Milieucooperatie Rivierduingebied). Speciale aandacht is gegeven aan de uitwerking van educatie en onderwijsbetrokkenheid (po en vo).

Belangrijkste vragen:

- Hoe betrekken we onderwijs (po en vo) bij maatschappelijke vraagstukken rond voedselproductie. En: wil het onderwijs daarbij wel betrokken zijn?
- Op welke niveaus doen wij dat en wat is daarvoor nodig: op leerkrachten- en docentenniveau, directeurenniveau en/of bestuurlijk niveau?
- Welke school wil je benaderen, wat maakt kans?
- Hoe haak je aan bij de theorie vanuit het onderwijs, welk verhaal vertellen we met dit project en welke rol moet educatie en onderwijsbetrokkenheid hierin spelen.
- Wat wil het onderwijs zelf?

2.2. Lessons learned

Probeer ingangen bij het onderwijs te krijgen op diverse niveau's (van leerkracht tot directie)

Op verschillende niveaus binnenkomen kan voordelen hebben: borging van projecten en educatie, en voorkomen dat betrokkenheid vanaf bovenaf wordt opgelegd. Van belang: hoe kom je binnen, en op welk tijdstip?

Enthousiasme betekent niet automatisch tijd en budget: check dit tijdig

Vastgesteld uit gesprekken met docenten en leerkrachten: er is wel enthousiasme en behoefte aan projecten en educatie over eetbare natuurlandschappen, maar er is ook onvoldoende tijd en budget om daadwerkelijk te kunnen starten. Leerkrachten en docenten worden overladen, voelen zich overvraagd. Kanttekening: dit wordt als reden opgegeven. Speelt er misschien iets anders? Checken!

Maak een keuze: kies voor PO of VO

Welke school wil je benaderen: keuze maken voor po of vo. Een school in de buurt van het project kan de meeste kansen maken, maar dat hoeft niet! Kijk ook naar het profiel van de school (groen, duurzaam) en naar de pedagogische visie (Dalton bijvoorbeeld). Als je je richt op PO houdt het dan dichtbij de eigen leefomgeving. Zoals via een rondje om de school em betrek ouders erbij. Laat ze ontdekken wat er eetbaar is in de natuur dichtbij.

Verlag CoP Eetbare natuurlandschappen 18 mei 2015

2.3. Succes- en faalfactoren

Gebrek aan kennis

Gebrek aan specifieke kennis bij leerkrachten en docenten over het thema. Zet dit gebrek om in een kans: propbeer eerst een pilot te draaien met een school. Testen en uittesten, ervaringen opdoen, de school betrekken bij de ontwikkeling van het project of het materiaal. Spreek af dat ze een stem hebben hierin, en dat de school zich committeert door mee te werken aan de pilot. Sommige lesgevendenden geven aan open te staan voor bijscholing. Dit kan een kans zijn.

Benut nieuwe trends in het onderwijs

In het onderwijs zijn kansen te vinden om bij aan te haken:

- Kans: zelfontdekkend en zelfoplossend lerend. De leerlingen niet opleggen van ze moeten vinden of doen, maar de oplossing bij hen zelf leggen.
- Kans: er is een trend richting groen, duurzaam en lokaal. Bij aanhaken.
- Kans: een doorgaande leerlijn. Niet in losse projecten denken, maar garanderen dat elke leerlingen minstens 1x per schooljaar in aanraking komt met het thema.
- Kans: de Floriade. Thema healthyng en greening. Dit vraagt ook om innovatief denken en dan 2x: nu al bedenken wat er in 2022 innovatief is s en wat je wilt laten zien en ervaren.
- Kans: mensen zijn meer bij voedsel betrokken dan ooit. Thema's als gezondheid, lokaal voedsel, herkomst van voedsel zijn nu actueel. De term ontheemd zijn valt. Vraag; is dit een breed gedragen betrokkenheid of alleen die van de voorhoede? Kan educatie hierin een brug slaan, of een bijdrage leveren?

2.4. Aanbevelingen

Tijdens deze werksessie zijn de volgende (deel-)oplossingen aangedragen.

- Algemene observatie: het onderwijs is in een zichzelf gekeerd systeem. Het denken is in schoolprogramma's, toetsing, exameneisen, etc. De allereerste vraag zal daarom vaak zijn: wat heb ik eraan als school, past het in het systeem? Houd daar dus rekening mee.
- Gevolg daarvan is ook: je hebt afhankelijk van de enthousiaste enkeling. Maar wat gebeurt er daarna? Hoe borg je de samenwerking en het thema in het schoolprogramma? Daarom is het van belang op meerdere niveaus binnen te komen

Verslag CoP Eetbare natuurlandschappen 18 mei 2015

en ook de ouders erbij te betrekken. Dit zal met po vanzelfsprekender zijn dan voor het vo.

- Vraagstuk: willen we educatie ontwikkelen over eetbare natuur in Flevoland, dan moeten we het/een verhaal vertellen. Welk verhaal is dan kansrijk, welk verhaal moeten en willen we vertellen? Welk verhaal sluit aan bij kerndoelen, exameneisen, onderwijsprofielen, wensen en behoeften in het onderwijs?
- Van belang: denken over eigenaarschap. Van wie is het project en wie is waarvoor verantwoordelijk? Scholen denken snel: dat zou jij toch doen, het is toch jouw project. Borg eigenaarschap vanaf het begin.
- Zorg voor coördinatie. Dit kan bij 1 organisatie liggen of zelfs bij 1 persoon. Zonder coördinatie verzandt het educatieproject snel.
- Constatie: het onderwijs zou per definitie voorop moeten lopen in ontwikkelingen, maar dat is vaak niet het geval. We moeten het onderwijs bij de hand nemen.
- Constatie: het onderwijs is altijd op zoek naar een vaste locatie om te kunnen bezoeken, of een ontwikkeling te kunnen laten zien. Waar je jaren achter elkaar naar toe kunt.
- Benut het denken in kringen: begin bij huis, dan in de wijk, de school, vrienden. Maak de kring groter.